

Н Ойрот
2-55

7.

~~5007~~

ОРУС ПӨТҮГҮ-БИЛЕ АЛТАЙ ҰКҰЗИ
ЕРМЕКТЕШКЕНИ.

Түн кірері біле түнүде отурган пөтүке
үкү келді. Пөтүк сурады: карачкы кірері
біле вадран кижі-челеп канар жүрүн? те-
ді. Ұкү айты: түнүде отурган куш пар
міне деп, тұлкү туткан койон бар міне
деп жүрүм, теді. Пөтүк екі канадын со-
гунуп ійді, егир каруул кыйгырып ійді,
айты: сен алтайдын камы-чылап пеленді
педреп жүрүн бе? теді. Ұркен етті, үкү айт-
ты: алардын камы кандый? теді. Пөтүк
айтты: алар, айылда ууру кижі бар міне,
ат тайып жірге деп, ічінен ууруган кижі
бар міне, ечки тайып жірге деп, колы
ууруган кижі бар міне, кой тайып жірге
педреніп жүреттен, теді. Ұркен етті, үкү

1
ИНВ. № 325

айтты: тўнўр согор камды не жамандайзын? тўнде учар мені не жамандайзын? Ол тенере кычырган кам ада, мен теріп жіттен сары ўку,—піс екўде не жаман таптын? теді. Пётўк екі канадын согунуп ійді, екінчі каруулын кыйгырып ійді, айтты:

Слер екў ошкошсыгар;

Сен айас кўнде алгас көрөзін,

Жарык кўнде жаба көрөзін,

Көзўн жаан даа болзо,

Көзўннўн оды жок;

Кўўнўн бар даа болзо

Көксўннўн ойы жок, теді.

Ўкў айтты: көзўмнўн жетпезін көрўп айттын, камнан не таптын? теді. Пётўк айтты:

Тенерені Кудай деп тўнўр согот,

Тенерені кем салган аны білбейт.

Жайнаганды жазарым деп жабага тайат,

Жабаганы жайаган Кудайды билбейт.
Елді мекелеп Ерліке мал тайат,
Еді пышканда бойы жіп салат,
Төжөкто жатканды көрөлө,
Төнөјін мал керек тең,
Төгүндеп айдар.
Ўлгенді кудай едің ілү салат,
Уйінде жіірі жок ползо, мал тайат.
Паладан ууруган кижіні
Параан көрмөс кірді, тіір.
Жаннан жадын ууруды,
Жабаш кірген ууру, тіір.
Жакшы семіс мал көрзө
Жабашка тайып көрөр, тіір.
Көргө жаткан кижіні,
Көрмөс туткан, тіір.
Көрүмзілү мал көрзө
Көрмөскө тайып перер, тіір.
Өзөгүне жел кіргенді
Ўзүт кірді деп айдар.

Өндү жүрген кой көрсө,
Ўзүтке тайып перер, тиір.
Калтыраак ууру тутканды
Караш көрмөс тутты, тиір.
Кара түктү мал көрсө,
Камдап тайып көрөр, тиір.
Суука алдырган вижини
Су еезинен болды, тиір.
Суурузы семіс мал көрсө,
Су төөзіне тайар, тиір.
Көзі уурыган кижини
Көөлөктөн болгон, тиір.
Көркүлү семіс кой көрсө,
Көлөкө тайып перер, тиір.
Өлөр өйі жеткенді
Өлбөс мөңкү едер, тиір.
Ўурлү малын көрөлө,
Ўзе тайып түгөзер.
Жазып алганы жок полор,
Жаман еткені көп полор.

Ўкўлдеп тўнде учарга
Ўкў теген куш жаман,
Ўўрлў малды тўгөскен
Ўлбректў кам жаман.

Койонды кородып тударга ўкўдег
Сыйапту куш жок;
Кородып малды тайарга камнанг
Сыйапту кижі жок, теді.

Ўкў „ўк“ теді, айты:

Козолу манжак салынган камнын
Незі жаман-дыр?
Койон тудуп јийтен менін
Нем жаман-дыр? теді.

Пөтүк айтты:

Козолу манжак салынган
Коромол едер кам жаман;
Койон кородып јийтен
Корон тырмакту сен жаман, теді.

Ўкў „ўк“ теді, айтты:

Екі канадын согунуп,

Еңір каруулын кыйгыразың;

Елге уйуку сен бербей,

Екінчі каруулын кыйгыразың;

Таң адардын алдында

Талбып ійіп кыйгыразың;

Таң жарыгын көрөлө,

Такаларын жуазың,—

анип жүргенін не болоттон? теді. Пөтүк

талбыб ійді, таң каруулын кыйгырып

ійді. Таң адып келді, айтты:

Елге жаман болбозың деп,

Еңер каруулын кыйгырадым;

Еелү уйуку паспазың деп

Елім уйгузуп кыйгырадым;

Таамы одына түшпезиң деп,

Таң алдында кыйгырадым;

Талай көлді кечсиң деп,

Такаларым жуадым, теді.

Ўкү сурады: сен такалардын кемізиң?

теді. Пөтүк айтты: мен алардын абызы

мін, теді. Пөтүк сурады: сен не жамы-
лузын? теді. Ұкү айты: мен кам мін,
теді. Пөтүк айты: кам кіжі көрмөстін
үні, теді. Ұкү айтты: сен кемнің үні?
теді. Пөтүк айтты: мен Кудайдың үні
мін, теді. Ұкү сурады: Кудайдың үні
полуп не айдып жазын? теді. Пөтүк айт-
ты: Кудай жангыс теп, анан пашка Ку-
дай жок теп кыйгырып турадып, теді.
Ұкү айтты: мен Кудай ок теп кыйгырып
турадым еміне, теді. Пөтүк сурады: кый-
гырып турган Кудайыңның ады кем?
теді. Ұкү айтты: Ұлген, Ерлік, Пұрчү-
ган, Кыргыз-кан, Солты-ган, Су төөзі,
Ту еезі, Жер еезі, Тазы-ган, Абыган еезі,
Алтай еезі, Көл еезі, Кадын бажы үч
сүрүктің еезі, анан даа пашкалар бар,
теді. Пөтүк айтты: сенің кудайларын
чочкөнын балазынан көп жадыр, теді.
Менің кычырып турганым жангыс Кудай.

Ол неле пүткенді айдар сөзі-біле яган. Анын жерін, суун, пийік туларын, ол туларга бажырган кижілерін сен кудай едіп алып, кычырып турун. Ол өлүктөрді, мал жіір деп, камдап туразыгар. Көрмөстін мекезіне кіріп мал тайган кам пурулу; камнын айткан сөзіне пүдүп камдаткандар пурулу. Мунун учун айткан кептін сөзі бар:

Кам күткеген жоболдон чыкпас,

Каралап жіген жаргыдан чыкпас.

Кам кижіні айткан:

Каарлу жылда кам семіс,

Кыжыкту жылда іт семіс.

Паза айткан:

Тенере кычырган кам байыбас,

Теніп жүрген іт семірсес.

Цензурую дозволено. Казань, 10 августа 1871 г.

Казань, въ университетской типографіи.

1871 г.

9886
71